

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ТАЛЕНТЕ ВРАЊЕ

РЕТКЕ И УГРОЖЕНЕ ПТИЦЕ

ВЛАСОТИНАЧКОГ КРАЈА

Аутори:

**САЊА БОКИЋ, II година гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце и
МИРЈАНА МИТИЋ, II година гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце
чланови Фондације даровитих „Христифор Црниловић“ Власотинце**

Ментор:

ДРАГАН МИЉКОВИЋ, професор биологије

РЕТКЕ И УГРОЖЕНЕ ПТИЦЕ ВЛАСОТИНАЧКОГ КРАЈА

Аутори:

САЊА ЂОКИЋ, II година гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце и
МИРЈАНА МИТИЋ, II година гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце
чланови Фондације даровитих „Христифор Црниловић“ Власотинце

Ментор:

ДРАГАН МИЉКОВИЋ, професор биологије

РЕЗИМЕ

Резиме: У Србији делује већи број организација и удружења за заштиту и проучавање птица. Њихова активност је нарочито изражена у оквирима националних паркова, резерватима природе и местима од посебног значаја као што су национални паркови Ђердап, Копаоник, Тара, Шар-планина и национални парк Фрушка гора у Војводини. Птице не познају границе, оне живе свуда, живе тамо где им услови животне средине пружају највећу шансу за њихов опстанак, развој и размножавање. Изгледа да се веома мало пажње обраћа на птице које живе ван заштићених области. Такав је случај и са Власотинцем, местом у коме живим. Овај рад је резултат нашег истраживање ретких и угрожених врста које живе поред реке Власине (од њеног изворишта па све до ушћа у Јужну Мораву) и дела Јужне Мораве који припада нашој општини.

Кључне речи: национални резервати, места од посебног значаја, угрожене врсте птица, ретке врсте птица, станиште, опстанак, опоравак, мере заштите...

SUMMARY

Summary: In Serbia, an increasing number of organizations and associations for the protection and study of birds. Their activities is particularly pronounced in the national parks, nature reserves and sites of special interest, such as the National Park, Kopaonik, Tara, Šar planina and national parks Fruška gora in Vojvodina. Birds pe borders, everywhere they live, where they live environmental conditions provide the greatest chance for survival, growth and reproduction. It seems to be very little attention paid to the birds that live outside these areas. Such is the case with Vlasotince, the place where I live. This work is the result of our study of rare and endangered species that live along the river Vlasina (from its source to the mouth of the Južna Morava) and part of the Južna Morava, which belongs to the municipality.

Key words: National Park, a place of special importance, endangered birds, rare bird species, habitat, survival, recovery, protection measures ...

РЕТКЕ И УГРОЖЕНЕ ПТИЦЕ ВЛАСОТИНАЧКОГ КРАЈА

УВОД

У Србији делује већи број организација и удружења за заштиту и проучавање птица. Њихова активност је нарочито изражена у оквирима националних паркова, резерватима природе и местима од посебног значаја као што су национални паркови Ђердап, Копаоник, Тара, Шар-планина и национални парк Фрушка гора у Војводини. Птице не познају границе, оне живе свуда, живе тамо где им услови животне средине пружају највећу шансу за њихов опстанак, развој и размножавање. Изгледа да се веома мало пажње обраћа на птице које живе ван заштићених области. Такав је случај и са Власотинцем, местом у коме живим. Овај рад је резултат нашег истраживања ретких и угрожених врста које живе поред реке Власине (од њеног изворишта па све до ушћа у Јужну Мораву) и дела Јужне Мораве који припада нашој општини.

О ПОЈМУ УГРОЖЕНИХ И РЕТКИХ ВРСТА И МЕРАМА ЗАШТИТЕ

Многим животињама прети истребљење зато што не могу да опстану у свету који је подложен променама. За разлику од природних промена, које по правилу настају постепено и у дужем временском периоду, омогућавају живом свету да се на њих постепено прилагоди, промене настале директним утицајем човека које се догађају веома брзо, не остављају никакву шансу за прилагођавање биљног и животињског света. Могућа су прилагођавања (делимична или потпуна) само оних врста живог света која немају висок степен специјализације по питању исхране, станишта (биотоп¹) и специфичности размножавања.

У основи сваке врсте је уграђен код за прилагођавањем, он се може назвати и еволуцијом. Ретке су врсте које могу да еволуирају у потпуности у само једној генерацији и тиме избегну деградацију своје врсте. Овој групи припада мали број врста, највећи број се тешко или нокако не може прилагодити наглим променама услова животне средине.

¹ Подручје на којем живе одређене врсте биљака, животиња и других организама. Сва станишта исте врсте чине један станишни тип. Станиште заједно са заједницом живих организама чини екосистем.

Према Конвенцији о биолошкој разноврсности (CDB – Convention on Biological Diversity), донетој на Конференцији UN о животној средини и развоју (UNCED) у Рио де Жанеиру 1992. године, биодиверзитет је дефинисан као “варијабилност међу живим организмима, укључујући између осталог, копнене, морске и друге водене екосистеме чији су они део; ово укључује диверзитет унутар врста, између врста и између екосистема”. У сваком случају, биодиверзитет или “биолошка разноврсност” означава свеукупност гена, врста и екосистема на Земљи. Из овога се јасно види потреба очувања биолошке разноврсности². Зато је потребна директна интервенције људи на очувању и конзервацији биљног и животињског света а нарочито угрожених врста. То је и разлог да је у заштити угрожених врста стала и сама држава доношењем и спровођењем закона, прописа и конкретних мера из ове области. Ово представља гарант опстанка угрожених и ретких врста. За све те угрожене врсте створени су резервати природе а за неке веома ретке врсте и строго заштићена станишта, са свим оним што је потребно за њихов опстанак и повећање њихове бројности.

На територији Србије среће се преко 360 врста птица, што представља 74% врста које насељавају Европски континент, од чега су 260 врста птица гнездачице. Ако се има у виду да је број врста птица које се гнезде на Балканском полуострву око 300, то значи да се код нас среће 87% орнитофауне Балкана.

У Србији постоји 215 врста биљака и 429 врста животња које су као прородне реткости стављене под најстрожим степеном заштите наше државе. Веома битан податак је да од тих 429 угрожених животињских врста, највећи број односно 273 су угрожене врсте птица, 66 врста сисара, 41 врста бескичмењака, 34 врста инсеката и 15 врста риба.

РЕТКЕ, УГРОЖЕНЕ И ЗАШТИЋЕНЕ ВРСТЕ ПТИЦА СРБИЈЕ

Статус ретке и угрожене врсте може настати не само утицајем природних промена, променама равнотеже у екосистему, изостатком склоништа, недостатком природне хране, утицајем људи на промену животне средине већ и масовним истребљењем неких врста претераним изловом.

² Веома лепо и сликовито објашњење биодиверзитета се може пронаћи у оквиру публикације у издању „Еко центра“ а под називом „Зашто је биодиверзитет важан? – Одговори за министре и децу“.

У категорију ретких, угрожених и заштићених врста птица се могу убројити све врсте лабудова који живе у Србији (*Cygnus*) а пре свега црни и бели лабуд, црна рода (*Ciconia nigra*), бела рода (*Ciconia ciconia*), прдавац (*Crex Crex*), степски соко (*Falco cherrug*), велики тетреб (*Tetrao orogallus*), патка њорка (*Aythya nyroca*), белоглави суп (*Gyps fulvus*), орао крсташ (*Aquila eliaca*), белонокта ветрушка (*Falco neumanni*), велика дропља (*Otis tarda*), велики букавац (*Botaurus stellaris*) из породице чапљи и још неке.

НАРУШАВАЊЕ ЕКОСИСТЕМА ВЛАСИНЕ

Вештачком променом екосистема крајем четрдесетих и почетком педесетих година прошлог века када је природна тресава претворена у вештачко језеро, касније названо Власинско језеро, настала је драстична промена екосистема. Утицај људи на промену екосистема је овде веома видљив. Дошло је до наглих промена микроклиматских услова овог подручја што је неминовно имало за последицу ишчезавање многих биљних и животињских врста у ближој и широј околини језера.

Потреба послератне обнове наше државе (Југославије) изискивала је проналажење брзих решења за неопходне ресурсе (проиводња електричне енергије и дрвна маса). Непознавањем основних еколошких принципа вршена је вештачка сукцесија (замене) биљних вртса које су биле прилагођене условима ове животне средине другим врстама, којима овде није место. Тако су маљаве брезе (реликт задњег леденог доба) замењене боровима, економски исплативом врстом. Тиме је начињен велики и непоправљиви ударац природи нашег краја. Борове шуме су директан фактор у промени водног режима реке Власине. Власина је постала бујична река, а у летњим месецима је приметан низак водостај, који у изразито сушним годинама (каких је у последњим годинама све више) достиже границу еколошког минимума.

Грешке се понављају и данас. У горњем току реке Власине подигнуто је неколико хидроцентрала, а у плану је изградња чак 34 објеката за производњу струје. До данас је пуштено у рад неколико централа а граде се десетак. За сваку мини хидроцентралу се ствара вештачки водозахват (акумулација), затим се цевима вода одводи до генератора и онда испушта у корито реке до наредног водозавата.

Овим ће бити парцијално исушено речно корито на чак 34 места и то на свега десетак километара речног корита. Овако нешто нигде у свету досада није забележено!

Вода из реке Власине се користи за наводњавање и то нарочито у њеном доњем току (равничарском) где се скоро сво становништво тих села бави интензивном повртарском

пољопривредом са огромним бројем пластеника. Овим не само да је угрожена река Власина већ и Јужна Морава, чија је она, једна од важнијих притока. Овако драстичне промене екосистема имају и своје последице, како на биљни, тако и на животињски свет. Овим променама су, наравно, подложне и птице које живе у овом крају.

РЕТКЕ, „РАЊИВЕ“ И УГРОЖЕНЕ ВРСТЕ ПТИЦА ВЛАСОТИНАЧКОГ КРАЈА

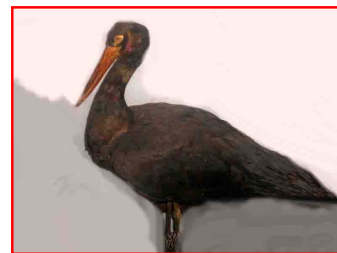
Разноврсност птица заступљена је богатом орнитофауном коју чини око 125 врста птица од којих су више од половине гнезарице а 100 врста имају статус природне реткости у Србији. Орнитофауна подручја одликује се присуством разноврсних птичјих група, најчешће удружених или везаних за специфична станишта Власине (грабљивице, певачице, мочварице, птице тресава, листопадних и четинарских шума, планинских пашњака, воћњака и насеља и др.); две врсте (патка њорка *Aythya nyroca* и предавац *Crex crex*) налазе се на светској црвеној листи у категорији "рањивих" врста, четири врсте су у IUCN категорији SPEC I, а 40 врста има неповољан статус заштите у Европи, односно припадају категоријама SPEC II и SPEC III.

Веома важна чињеница је да је под директном заштитом државе стављена област самог Власинског језера (водена акумулација са припадајућим пловешким острвима) и уско приобално подручје у ширини од 100м. Сва остала подручја и то: комплетно сливно подручје које снабдева водом Власинску акумулацију и река Власина од свог изворишта³ па све до ушћа у Јужну Мораву, су ван заштите државе. Из овога се јасно види да највећи део територије наше општине не припада директно заштићеној области. Контрола излова заштићених врста птица и њихова заштита препуштена је ловочуварској служби и Ловачком друштву „Богиша Петровић – Гиша“ Власотинце. Ово је био основни разлог зашто сам се заинтересовала за тему угрожених врста птица нашег краја.

О птицама власотиначког краја скоро да и нема никаквих података. Опсежнија истраживања су вршена само за подручје Власинског језера. Зато се наше истраживање базира на искуствима заљубљеника природе али и ловаца и људи који се баве препарирањем уловљених птица. Фотографије објављене у овом раду су аутентичне и настале су фотографисањем приватних колекција препарираних птица. Ово представља уједно и доказ присуства угрожених и ретких врста птица у нашем крају. То је и разлог више да се поопштре мере заштите птица, нарочито у подручјима које су ван строго заштићених подручја.

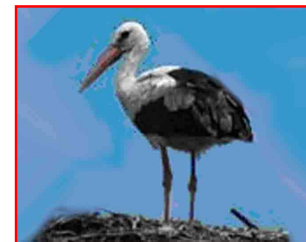
³ Извориште реке Власине се пре изградње вештачке акумулације Власинског језера налазило у Власинском блату. Изградњом Власинског језера извориште Власине је премештено у подножју земљане бране језера.

ЦРНА РОДА (*Ciconia nigra*) је врста птице из породице рода (*Ciconiidae*). У Србији је строго заштићена врста. Мало је мања од беле роде. Тело је дуго до један метар. Глава, врат, леђа и крила покривена су црним перјем, зеленкасто-металног сјаја, а трбух је беле боје. Кљун, као и кожа око очију има црвену боју. Међу прстима на дугим, црвеним ногама има, као и бела рода, пловне кожеце. Борави у влажним и мочварним, листопадним низијским шумама. Живи у неким деловима северне и источне Европе, као и у низијским шумама у Србији. Селица је која зимује у централној Африци (Сенегал). Веома је опрезна и плашљива и живи као самотњак, никада у колонији, увек далеко од људских насеља. У априлу или мају дубоко у шуми, високо на стаблу уз дебло, сагради гнездо од грања, у које снесе најчешће четири бела јаја. Оба родитеља леже на њима и после се брину за младунце, који постају самостални тек за седамдесетак дана. Храни се рибама, жабама, воденим инсектима и малим сисарима. Једна занимљивост: роде уопште немају гласне жице па се гласају клепетањем кљуна, али црне роде умеју да певају. Црна рода је уз белу, једина врста из породице рода која се гнезди у Европи.

Црна рода
(*Ciconia nigra*)

БЕЛА РОДА (*Ciconia ciconia*), перје им је, изузев црних крила, прљаво бело, кљун дуг и упадљиво црвен, ноге црвене, док је гола мрља око очију сивкасто-црвена. За разлику од других рода, неколико врста има црн горњи део тела и крила, а бео стомак и доњи део репа. Млади су загаситије боје, браонкастији од одраслих. Рода је висока 1,1м, а распон крила износи 2,2м. Женка је мања.

Бела рода
(*Ciconia ciconia*)

Рода живи у свим деловима Европе, осим нордијских земаља, иако се не гнезде свуда. Тако, између осталог, посећује Енглеску, где је некада била честа, а данас је ретка. Исто тако се, мање или више, повукла из Грчке, јер су је становници Мореје као свету Турску птицу потпуно заплашили. Тамо где се Турска владавина задржала дуже и где устанак грчког народа није све сравнао са земљом задржале су и роде своја гнезда, нпр. на острву Еубеји, али тамо где је хеленизам процветао већ после првих дана револуције, смањио се број рода, или су сасвим ишчезле. У Шпанији је ретка у крајевима који су иначе за њу јако повољни.

Рода воли равне, отворене и дубоке крајеве богате водом, нарочито мочваре, али најрадије борави у крајевима у којима се населио човек. Догађа се да се многе беле роде насељавају и далеко од људских кућа у шумама, па ту на високом дрвећу граде своје велико гнездо од грања, али већина се гнезди на крововима сеоских зграда. У Власотинцу, у делу града ближе периферији, где је до седамдесетих година прошлог века било мочварно земљиште и где

су се у много већем броју гнезиле роде, на димњаку једне породичне куће се сваке године гнезди последњи пар рода. Љубазни домаћини су се потрудили да угосте ове предивне птице, ојачали су специјалном металном конструкцијом њихово гнездо и уз помоћ дугачке хранилице свакодневно их хране рибама и жабама, што како изгледа одговара овом птицама. Сваке године, исти пар птица се враћа на гнездо, одгаја по неколико младунаца, али на жалост, не зна се где њихово потомство борави у наредним годинама.

ПЧЕЛАРИЦА (*Merops apiaster*) је упадљиво шарена птица из породице модриврана. Просечно око 28 цм дуга пчеларица је најшаренија птица Европе. Тешко је заменити је с било којом другом врстом: стомак и прса су тиркизни, теме, потиљак и горњи део леђа су рђасто смеђи, крила у обе те боје. Ниже, леђа

Пчеларице
(*Merops apiaster*)

су жута, а изнад пролази црна пруга преко очију.

Карактеристичан им је релативно дуг и благо савијен кљун као и продужена средња пера у репу. Младе птице су блеђе обојене, и још немају продужена пера у репу. Ове птице тропског изгледа дају предност топлој клими. Распрострањеност им је од Југозападне и Средње Азије и Северозападне Африке као и у Јужној и Југоистојној Еуропи, на север све до јужне Пољске. Повремено се могу срести и значајно северније. Воле отворена станишта с појединачним дрвећем и понеким грмом.

Пчеларица се храни инсектима. Ловина су им опнокрилци као што су пчеле, осе и бумбари, као и други инсекти који лете. Пре него што ће их прогутати, ударају уловљеним инсектом по некој подлози тако да их не могу убости. Несварене делове инсеката од хитина касније избацују. Како су им плен често и медоносне пчеле, нису омиљене код пчелара. Ове птице су врло дружељубиве и по правилу се гнезде у колонијама. Више парова праве тунеле близу једно другом. Пчеларице полажу јаја у земљаним тунелима. За копање тунела бирају стрме обронке, радо речну или језерску обалу, пешчано или глинено тло. Након две до три недеље, парови завршавају с копањем тунела који су дуги 1 до 1,5 метра, размере 4 до 5 цм. Тунел завршава проширеном, балонастом коморицом која служи за лежање на јајима и подизање младих. Инкубација јаја траје 20 - 22 дана. Почиње око средине маја, а заједно с подизањем младунаца, процес траје до краја јуна. Оба партнера леже на јајима. Легло броји 5 до 6 јаја које полажу на голо тло. Током тог времена, тло коморе прекрије готово 1 цм дебели слој избачених несварених састојака инсеката, измета и осталих отпадака.

У нашем крају ова птица припада изузетно реткој врсти. Најчешће се гнезди на пешчаним стрмим обалама Јужне Мораве која је, због промене водног режима и честих промена тока у овом делу, главни фактор што ових птица нема у већем броју.

БУКАВАЦ (*Botaurus stellaris*), небоглед, је веома плашљива птица из рода *Botaurus* (букавци). Припада породици чапљи. Када је уплашена, стоји мирно у једном месту и подигнутог кљуна и главе. Овакво понашање и боја перја скривају птицу тако добро да ју је скоро немогуће видети. Каже се: људи се могу поделити на оне ретке који су видели ову птицу и оне који је никада нису видели...

Букавац, небоглед, водени бик (*Botaurus stellaris*)

Мужјак и женка су приближно исте величине, 69-81 цм дуги. Има смеђкасто-тачкасто перје и незграпног је изгледа. Просечан распон крила је 130 цм. Храни се рибама, жабама и другим мањим воденим организмима. Гнезди се у раштрканим паровима у већим тршчацима. Полигамна је, те мужјак може имати неколико женки. Женка полаже три до шест јаја смеђкасте боје, која оба родитеља инкубирају 25-28 дана. Обично су солитарни док сезона парења није у току. Врат је у лету савијен. Станишта ове птице, у Азији и Еуропи, су уз водене површине с појасом трске и рогоза, број им се смањује, иако није угрожена врста. У нашем крају среће се на Власинском језеру и то у свега неколико парова, те је стога у овој области заштићена. Може се пронаћи и поред Јужне Мораве, такође у веома малом броју, а примерак са слике је тамо и уловљен. У сезони парења мужјаково бучно гласање се најчешће чује у зору и сумрак. Заправо их се много чешће чује него види, јер мужјак испушта звукове који се могу чути на 5 км и даље. Ова птица је вероватно представљала дрекавца из кратке приче Бранка Ћопића.

Постоји и легенда о „Воденом бику“ која гласи: „Некада давно је у Власинском језеру живео „Водени бик“ који је често излазио ноћу из воде на обалу, пасео траву и убијао говеда сељанима. Како је поубијао много говеда и задавао сељанима велики страх, неки ковач се досетио да свом волу окује рогове гвожђем и пусти га да пасе крај језера. Кад водењак изађе из воде и полете ка ковачком волу, овај га прободу окованим роговима те се водени бик врати у језеро и више се никад није појавио.“

ЛАБУД (*Cygnus cygnus*), распрострањен је у целој Европи, у Русији а на истоку све до Камчатке, у Африци а има их и у Северној Америци. Заступљени су и у нашој земљи где се искључиво могу видети зими када се окупљају у јата. Током лета, у јатима се окупљају само примерци који се не гнезде. Пар црвенокљуних лабудова успоставља и брани своју територију у периоду гнездења, у марту или априлу. Тада су мужјаци веома агресивни и на сваког

Лабуд (*Cygnus cygnus*)

уљеза који им упадне на територију енергично га отерају, знају чак напасти и повредити људе. Живе отприлике од 19 па до 50 година. Женка снесе 3-8 бледозелених јаја превучених кречном скрамом док су свежа а временом јаја очврсну и добијају смеђе туфне. На јајима лежи само женка, 5-6 недеља. На самом изласку из љуске ваздух младунцима брзо осуши паперје, чим

додирну воду инстинктивно покрећу ноге и пливају а у петом месецу први пут полете када се сматрају већ одраслима и почињу живети самосталним животом. Младунци нису сасвим бели већ сивосмеђи. У првој години живота кљун им је црн а не наранџаст. Током прве зиме и пролећа, младунци добијају све више белог перја и почињу да личе на своје родитеље. Потпуно бело перје добијају после друге године. Хране се воденом вегетацијом и то до дубине не веће од 1 м, затим лишћем, стабљикама, корењем па чак и жабама, пуноглавцима, пужевицама, црвима и инсектима.

Лабудови су у нашој земљи пре нешто више од 10 година проглашени за природну реткост. Законом је забрањено њихово хватање и убијања као и уништавање њихових природних станишта. Међутим, неки људи се не придржавају закона, хватају их и убијају. Упркос свему, њихов број у Србији се у току те деценије повећао за десетак пута. У власитиначком крају ова птица и даље представља реткост а узроци за то су овде већ описани.

ВЕЛИКА ЦАРСКА ШЉУКА (*Numenius arquata*), изузетно дуг, закривљен кљун надоле, дуге ноге и прилично јединствене боје. Мушке и женске јединке се не разликују по боји. Боја перја сивкаста, црна са пругастим шарама. Поједини примерци се међусобно разликују по нијансама. Приметне је бела тртица и доњи део леђа који чине контраст основним тамним тоновима осталог дела перја, реп црно-браон пругаст. Женке су обично веће од мужјака и имају дужи кљун. Најчешћа станишта царске шљуке су: тресаве, мочваре,

Царска шљука
(*Numenius arquata*)

влажне ливаде, травнати или мочварни пропланци у шуми. Одговарају им отворене области са добром видљивошћу који им омогућавају успешан бег од предатора. Ова птица је селица. Борави у централној Европи. Често мења место свог боравка јер је оно у директној зависности од количине падавина у том региону. Исхрана се углавном заснива на бескичмењацима, зглавкарима и мекушцима а повремено и кичмењацима, углавном су то мање рибе, водоземци, гуштери и мали глодари. Али се хране и бобицама и семенкама. Сезонске промене у исхрани су условљене због сезонских разлика у станишту. Ова птица је моногамна, веза међу паровима се успоставља сваког пролећа у ритуалу парења а раскида по завршетку сезоне гнезђења. Гнездо је пречника 15 до 24 цм, обложено сувим лишћем и травом и положено је на земљу у малом удубљењу. Инкубација траје до 29 дана а млади остају са родитељима свега око 25 дана.

Велика царска шљука у власитиначком крају је веома ретку врсту и под строгим је заштитом државе. Нажалост и овај примерак са слике је уловљен у нашем крају...

ПАТКА ЊОРКА (*Aythya nyroca*), мужјаци су црвеносмеђе боје, док су им крила и прса тамније боје. На стомаку има површину покривену белим перјем и испод репа карактеристичан бели троугао.

**Патка њорка
(*Aythya nyroca*)**

Храни се углавном воденим биљем, а ретко мекушцима и малим рибицама. Патка њорка своја гнезда прави уз воду, а јаја леже од марта до јуна месеца у зависности од услова. Још је називају обична њорка или патка црнка. Када се гнезди углавном то чини у појединачним паровима, а ређе у лабавим групама. Велика већина популације спада у селице, мада је било забележено парова који се у јужнијим пределима задржавају преко целе године. Патка њорка се задржава на плићим мочварним површинама које су богато ишаране воденим растињем, то су јој омиљени терени, али је поред тога забележен још читав спектар станишта где се гнезди али у мањем обиму. Мања популација ових птица живи на Власинском језеру, а примерци са слике су уловљени у тршчацима делте Власине на ушћу у Јужну Мораву.

Ова птичја врста зимује у Северној Африци, али се извештан број спушта испод Сахаре и зимује у Западној Африци.

ПРДАВАЦ (*Crex crex*), све се ређе чује његово карактеристично оглашавање. Ради се о реткој птици чије гласање „крекс, крекс“ па одатле и латинско име *Crex crex* а неке подсећа на брушење косе (прдавца зову и косач). Ова птица је део наше природне баштине, иако је распрострањен скоро по целој Европи. Зимује у Африци, а крајем марта креће према европским гнездилиштима. Храни се инсектима, ларвама, пужевима и семенкама. У целој Европи бројност му опада и прети му изумирање. Прдавац се размножава у пољима, травнатим подручјима и степама

**Прдавац
(*Crex crex*)**

Евроазијског континента. Скрива се у трави, добро камуфлиран својим пругастим светлосмеђим перјем. Храни се инсектима и другим ситним животињама. Ширење пољопривредних површина допринело је уништавању станишта и нестајању ове степске птице. Велике, савремене пољопривредне машине озлеђују или усмрћују многе пољске животиње. Прдавац је веома ретка птица и налази се на листи угрожених врста света. На подручју наше земаље а и свих наших суседних земаља ова ретка гнездарица строго је заштићена законом, припада првој категорији птица под заштитом државе. Код нас се гнезди у околини Власинског језера и око реке Власине и Јужне Мораве у областима које нису погодне за пољопривреду.

ОРАО КРСТАШ (*Aquila heliaca*), познат је и као империални орао. Тело му је високо од 70-83 цм а распон крила износи 175-205 цм и представља највећу врсту орлова код нас. Насељава слабо пошумљене терене до 1000 метара надморске висине. Храни се мањим сисарима и птицама. Смеђе је боје, прошарано са светлим детаљима, на темену су пера светлосмеђе боје. Одрасле птице се ретко одлучују на сеобу у току зиме, док млађи примерци зимују на северу Африке (Египат и Тунис). Може се видети на теренима Фрушке горе и то у свега неколико парова, а примећени су и у средњем Банату (предпоставља да су дошли из Мађарске где се спроводи озбиљнија заштита у сарадњи са Словачком и где је дошло до повећања популације, те је неколико стабала беле тополе у рејону где су виђени орлови крсташи стављено под заштиту). У власотиначком крају, узводно од Власотинца, у кањону реке Власине, запажен је један пар ових орлова и један самац. Често се може помешати са сурим орлом, али треба знати да је орао крсташ нешто мањи.

*Орао крсташ
(Aquila)*

АФРИЧКА КУКАВИЦА (*Clamator glandarius*) распрострањена је у већем делу подсахарске Африке и у деловима Пиринејског полуострва, западне Италије, јужне Француске, југоисточног дела Балканског полуострва, у Малој Азији и деловима Блиског истока. Европске популације су миграторне. Насељава саване и слична топла, отворена станишта са појединим стаблима хрasta, бора, маслине или воћа у медитеранском поднебљу. Паразитира у гнездима птица из породице врана, најчешће у свракиним гнездима. Храни се претежно крупним инсектима. У Србији је посматрана у свега неколико наврата, без назнака гнежђења. Дужина тела 35 до 39 цм. Налази се на IUCN⁴ црвеној листи, птице од посебног значаја за заштиту у Европи.

*Афричка кукавица
(Clamator glandarius)*

РУЖИЧАСТИ ЧВОРАК (*Sturnis roseus*) није заштићена нити припада угроженој врсти. Уврштена је у овај рад јер представља врло интересантну врсту због својих чудних сеобених путева, наводно из Мале Азије долазе чак до западне Европе. У повратку знају проћи преко територије Србије. По речима природњака, ова врста птица се код

*Ружичасти чворак
(Sturnis roseus)*

⁴ IUCN - Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта - Annex I; Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива: Prilog I Строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива.

нас среће сваке пете године. Врло тешко се уочавају због свог брзог кретања у малим јатима од 15-30 јединки, без дужих задржавања, обожавају трешње где се задржавају толико колико им је довољно да се нахране и брзо крећу даље. Ове птице знају да прате најезде скакаваца и да се њима хране, пратећи кретање јата скакаваца. Сезона парења траје свега месец дана и ти у току јуна или јула месеца, када обично има доста скакаваца који су им основна храна.

БРАЗИЛСКА ШАТКА Као и предходна, тако и ова врста не припада ретким и угроженим врстама. Чак шта више, право је чудо како је уопште уловљен примерак ове птице у власотиначком крају. Непознато је како је овај примерак доспео код нас, јер како јој и име казује, припада птицама Бразила и скоро да и није могуће да залута тако далеко. Предпоставља се да се ради о примерку који је побегао из неког зоолошког врта.

Бразилска шатка

Доказ присуства ових ретких и угрожених врста птица у нашем крају су уловљени примерци са слика презентованих у овом раду. Све слике су оригинал, начињене од колекција ловачких трофеја. Очигледно је да наши ловци прво пуцају а тек онда виде шта су уловили...

ЗАКЉУЧАК

У природи постоји огроман број биљних и животињских врста које обитавају у веома сложеним корелацијама. Човек је само једна од тих врста. За разлику од свих осталих, човек је и свесно биће, па се тиме може рећи и одговорно, како за свој сопствени опстанак, тако и за опстанак свих осталих врста. Човек је преобратио животну средину зарад својих основних потреба. Његов утицај на природу је огроман. У почетку, човек је био сакупљач, касније и ловац. Данас је човек способан да производи све што му је потребно. Овде се морамо запитати зашто још увек постоји потреба појединца за ловом када исти не користе уловљене животиње за храну? Лов представља забаву и спорт а може се рећи и убијање животиња ради забаве!

Држава је ради потребе очувања својим законима заштитила ретке и угрожене врсте, створени су и резервати природе у којима је омогућен опстанак овим врстама захваљујући њиховој строгој контроли. Угрожене и ретке врсте, наравно, живе и ван ових подручја а закони се одве очигледно не поштују тако строго.

Због нашег сопственог опстанка неопходно је подићи свест људи о очувању, као саме природе, тако и њеног биодиверзитета. Овај рад је само наш мали допринос у томе.

ЛИТЕРАТУРА

1. BioRaS - Биолошка Разноврсност Србије.htm
2. Екоцентар - Зашто је биодиверзитет важан, одговори за министре и децу;
Млади истраживачи Србије, 2008. год.
3. Национални паркови Србије.htm
4. Најугроженије врсте Србије. htm
5. Опстанак заштићених врста. htm
6. www.sr.wikipedia.org/sr/Биолошка_разноврсност
7. Република Србија, Министарство енергетике, развоја и заштита животне средине, Агенција за заштиту животне средине – Биодиверзитет
8. Власина – предео изузетних одлика; Студија о заштити Власинског језера.htm